

چشم‌نوازی تابلو «کوثر»؛ تجلی مقام حضرت زهر(اس) در نگارگری استاد فرشچیان

روایت نگارین مقام مادر هستی

ضمیریا در هر گوشه از هستی، نغمه‌ای از عشق به حضرت زهر(اس) شنیده می‌شود. عشقی که بر زبان و بر جان جاری است. هر دل، هر قلم، هر رنگ و هر نغمه‌ای راهی برای ابراز این مهر بی‌پایان یافته است. برخی با دعا، برخی با شعر و برخی با هنر، این عشق را به تصویر کشیده‌اند. در میان این عاشقان، نام استاد محمود فرشچیان می‌درخشد. هنرمندی که با هر ضربه قلم‌مو، روحی را بر بوم می‌دمید. آثار او روایت‌هایی لطیف از لحظات قدسی‌اند.

یکی از شاخص‌ترین جلوه‌های هنر دینی

استاد فرشچیان هنرمندی بود که با دل و جان، هنر را زندگی می‌کرد. او آثار بی‌ظییری را وقف آستان قدس رضوی کرد و امروز موزه‌ای در حرم مطهر به نام یاد او مزین شده؛ موزه‌ای که گنجینه‌ای از عشق، عرفان و زیبایی را در خود جای داده است. در ادامه، به معرفی تابلو چشم‌نواز «کوثر»، یکی از آثار ماندگار مرحوم استاد فرشچیان می‌پردازیم.

تابلو «کوثر» از آثار ماندگار زنده‌یاد استاد محمود فرشچیان، هنرمند برجسته و نام‌آشنای نگارگری ایران، همچنان یکی از شاخص‌ترین جلوه‌های هنر دینی در تالار آثار اهدایی این هنرمند در موزه قرآن و هدایای مقام معظم رهبری حرم مطهر رضوی به شمار می‌رود؛ اثری که با نگاهی عمیق، شاعرانه و خلاقانه، به مقام والای حضرت فاطمه زهر(اس) پرداخته و مخاطب را به تأملی معنوی فرامی‌خواند. این تابلو که به مناسبت میلاد حضرت فاطمه زهر(اس) معرفی شد، امروز نیز با همان طراوت مفهومی و جلوه بصری، مورد توجه علاقه‌مندان فرهنگ و هنر اسلامی ایرانی قرار دارد و از آثار شاخص تالار اختصاصی استاد فرشچیان محسوب می‌شود.

بیان جلالت، عظمت و جایگاه بی‌بدیل حضرت فاطمه زهر(اس)

عبدالحسین ملک‌جعفریان، رئیس اداره گنجینه‌های معاونت موزه‌ها و گنجینه‌های فرهنگی آستان قدس رضوی در توضیح ویژگی‌های این اثر گفت: تابلو «کوثر» یکی از آثار اهدایی زنده‌یاد استاد محمود فرشچیان به موزه آستان قدس رضوی است که موضوع اصلی آن، بیان جلالت، عظمت و جایگاه بی‌بدیل حضرت فاطمه زهر(اس) در منظومه اعتقادی اسلام است. وی با اشاره به مشخصات فنی اثر افزود: استاد فرشچیان این تابلو نگارگری را در ابعاد ۱۰۰ در ۸۰ سانتیمتر و با تکنیک اکریلیک روی مقوا، در سال ۱۳۸۶ خلق و سه سال بعد، در سال ۱۳۸۹، آن را به موزه آستان قدس رضوی اهدا کرده است. ملک‌جعفریان یکی از مهم‌ترین وجوه تمایز تابلو «کوثر» را نحوه ارتباط مفهومی حضرت فاطمه زهر(اس) با نام مبارک حضرت علی(ع) دانست و گفت: در این اثر، پیوند میان این دو حقیقت نورانی، به شکلی هنرمندانه و نمادین ترسیم شده است. این ارتباط از طریق «نور ولایت» شکل گرفته؛ نوری که در بطن تابلو جاری است و نگاه مخاطب را به معنای عمیق ولایت و تداوم هدایت الهی رهنمون می‌کند. وی ادامه داد: در بخش پایینی تابلو، جمعیتی از انسان‌ها به تصویر کشیده شده‌اند که در فضایی تاریک، در تلاش برای راهیابی از ضلالت و رسیدن به روشنائی هستند.

واسطه‌ای الهی برای عبور از تاریکی به سوی نور

در این میان، حضرت فاطمه زهر(اس) به عنوان واسطه‌ای الهی، مسیر عبور از تاریکی به سوی نور، هدایت و رستگاری را برای بشر هموار می‌سازند؛ مفهومی که با ظرافتی خاص در ترکیب‌بندی اثر جای گرفته است. رئیس اداره گنجینه‌ها با اشاره به قرائت‌های تفسیری دیگر از این تابلو گفت: در نگاهی دیگر، حضرت زهر(اس) در این اثر، جلوه‌ای از رحمت گسترده الهی و واسطه فیض خداوند متعال به بندگان هستند. همچنین این تابلو می‌تواند نمادی از مقام شفاعت حضرت فاطمه(اس) در پیشگاه پروردگار تلقی شود؛ شفاعتی آمیخته با مهر، رأفت و دلسوزی برای انسان‌ها.

حضور سه بانوی مقدس تاریخ ادیان در تابلو «کوثر»

ملک‌جعفریان یکی دیگر از عناصر قابل توجه در تابلو «کوثر» را حضور سه بانوی مقدس تاریخ ادیان دانست و افزود: در پس‌زمینه این اثر، تصویر سه بانوی بزرگوار؛ حضرت مریم عذر(اس)، حضرت خدیجه کبری(س) و آسیه همسر فرعون، به‌گونه‌ای طراحی شده که در حال دعا و نیایش هستند. حضور این سه شخصیت، بر جایگاه ممتاز حضرت فاطمه زهر(اس) در میان زنان برگزیده الهی تأکید کرده و پیوندی معنوی میان این چهره‌های قدسی برقرار می‌کند. وی در پایان یادآور شد: علاقه‌مندان به هنر اسلامی ایرانی می‌توانند به جز روزهای جمعه و تعطیلات رسمی، در روزهای شنبه تا چهارشنبه از ساعت ۸ تا ۱۳:۳۰ و روزهای پنجشنبه از ساعت ۸ تا ۱۱:۳۰ به تالار آثار اهدایی استاد فرشچیان در ساختمان موزه قرآن و هدایای مقام معظم رهبری واقع در صحن کوثر حرم مطهر رضوی، از این اثر و دیگر آثار ارزشمند این هنرمند فقید بازدید کنند.

تابلو «کوثر» اثر استاد فرشچیان

ریحانه عامل نیکا از بناهای آجری تا گنبدهای فیروزه‌ای، مساجد در طول تاریخ ایران زمین، خانه دوم مردم بوده‌اند. خانه‌ای که در هر محله و شهر، چشم و چراغ اهالی آن بوده و هر خشتش دارای حرمتی ویژه است. خانه‌ای که براساس آموزه‌های دین ما منسوب به خداوند رحمان است و به همین دلیل برای مسلمانان نه تنها جایگاه عبادت که مدرسه، میدان و پناهگاه نیز بوده است. نشان به آن نشان که در تاریخ ایران زمین در دل بحرنا هامنبرش برلی مردم‌نماد بوده و در بزنگاه حادثه‌ها سقفش برای مردم ایران پناه شده است. پناهگاهی که در حادثه‌های اخیر به دست دشمنان دین و ملت زخم خورد و مورد بی حرمتی قرار گرفت. به این مناسبت در ادامه نگاهی به جایگاه مسجد در آموزه‌های دینی و همچنین تاریخ ایران زمین داریم. تادرپاییم سستی که این روزها بر این خانه زخم زد، دستی از ایران زمین نبود، که دشمن قطعی آن بود.

بنایی که پیامبر(ص) معمار آن بود

قرار دادن مکانی برای عبادت تنها در دین اسلام مرسوم نبوده‌است، بیشتر ادیان الهی و غیرالهی، همیشه مکانی را برای عبادت و همچنین تجمع پیروانشان در نظر داشته‌اند. هر چند براساس آموزه‌های دینی ما مسجد را مکانی برای عبادت می‌دانیم اما ارزش و کارکرد این مکان بیش از این‌هاست. با نگاهی به تاریخ اسلام درمی‌یابیم رسول خدا(ص) در ابتدای رسالت خود، مکانی مشخص برای عبادت نداشتند. بنا بر تعالیم دین ما در هر جایی از زمین می‌توان خدا را عبادت کرد و نماز گزار؛ چنان‌که در حدیثی از پیامبر(ص) نقل شده است: «جَلَّتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَ طُهوراً (همه زمین برای من پاک و مسجد قرار داده شده است)». اما پس از آنکه حضرتش دعوت خود را علنی کرد، گاه در کنار کعبه نماز می‌خواند و هنگام هجرت از مکه به مدینه در توقفی یک هفته‌ای در قبا، نخستین مسجد اسلام را در آنجا بنانهاد. گفته می‌شود با هجرت مسلمانان به مدینه، پیامبر(ص) مکانی را برای نماز جماعت و نیز گردهمایی مسلمانان برگزید و با همراهی مؤمنان، آن مکان را به صورتی ساده برای این کار آماده کرد. این مسجد که مسجدالنبی(ص) یا مسجد پیامبر نام گرفت، به زودی جایگاه ویژه‌ای نزد مسلمانان یافت و به مکانی برای عبادت، آموزش مذهبی، فعالیت‌های جمعی و تصمیم‌گیری‌های مهم سیاسی تبدیل شد. پیامبر گرامی اسلام(ص) در گفتار و کردار خویش، مسلمانان را به بزرگداشت و احترام مساجد رهنمون می‌شد. در این باره بیان شده سنت رسول خدا(ص) این بود که هر گاه از سفری برمی‌گشت، ابتدا به مسجد می‌رفت و دو رکعت نماز می‌خواند، سپس در آنجا می‌نشست و مردم به دیدنش می‌آمدند. با توجه به این شواهد می‌توان گفت از ابتدا مسجد برای مسلمانان تنها عبادتگاه صرف نبوده و کارکردهای آموزشی، اجتماعی و سیاسی نیز داشته است. این سنت یعنی ساخت مسجد، پس از ورود اسلام به شهری پس از پیامبر(ص) نیز ادامه یافت، چنان‌که مسلمانان در قرن اول هجری قمری مسجد کوفه(۱۷ق) مسجد قسطنط(۳ق) و مسجد جامع بصره(۴۴ق) را ساختند. در حقیقت می‌توان گفت پیامبر(ص) نخستین سازنده و معمار فرهنگی مساجد بود.

خبر

نگاهی به نقش و جایگاه تاریخی مساجد در اسلام و ایران

مسجد؛ خانه دوم مردم ایران

خانه‌ای که صاحب آن، خداست

همچنین آیات چندی در قرآن کریم مختص به مسجد آمده‌است. از منظر قرآن، مالک اصلی و حقیقی مسجد، خداوند است و به همین دلیل این مکان را خانه خدا می‌دانیم. از امام صادق(ع) از علت احترام مساجد پرسیدند، آن حضرت در پاسخ گفت: «زیرا مساجد خانه‌های خدا در زمین‌اند» (وسایل الشیعه، ج ۳، ص ۵۵۷). همچنین قرآن کریم در آیاتی از اهمیت این بنا سخن گفته است. ازجمله «إِنَّمَا بُنِیْتُ مَسْجِدَ اللَّهِ مِّنْ آمَنٍ بِاللَّهِ وَ الْیَوْمِ الْآخِرِ وَ أَقامِ الصَّلَاةِ وَ آتی الزَّکَاةِ وَ لَمْ یَخْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَىٰ أُولَئِکَ أَن یُکُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِینَ؛ مساجد خدا را تنها کسانی آباد می‌کنند که به خدا و روز بازپسین ایمان آورده و نماز پر یا داشته و زکات داده و جز از خدا نترسیده‌اند، پس امید است که اینان از راه‌یافتگان باشند» (توبه آیه ۱۸).

نماینده تمدن، فرهنگ و هنر اسلامی

با توجه به جایگاه این مکان در آیات و روایات و همچنین کارکرد آن در جامعه اسلامی، عجیب نیست که مسجد مهم‌ترین مکان در فرهنگ اسلامی نامیده شود. همان‌طور که اشاره شد، قرآن ساخت و حفظ مسجد را کار افرادی خوانده که به خدا و روز قیامت ایمان دارند(توبه، آیه ۱۸) همچنین قداست و فضیلت مسجد نزد مسلمانان از عوامل حفظ بنای آن بوده است. مسلمانان بنابر آموزه‌های اسلامی، خود را موظف به حفظ و تعمیر مساجد می‌دانستند و از این رو، می‌کوشیدند در عمارت، حفظ و مرمت مسجد نقشی بر عهده گیرند(معماری مساجد جهان، ص ۸). به همین خاطر طی ۱۴ قرن هر چه نبوغ، خلاقیت و هنر داشته‌اند در خدمت به مسجد به کار برده‌اند و نتیجه آن، بناهای شگفتی است که در گوشه گوشه جهان اسلام به یادگار مانده است. بناهایی که خانه‌های خدا روی زمین و نماینده تمدن، فرهنگ و هنر اسلامی هستند.

عضو هیئت علمی دانشگاه خوارزمی:

«مدارای اجتماعی» از مؤلفه‌های کلیدی انسجام ملی است

دکتر باقری یکپارچگی ملی را دارای ماهیتی ساختاری و نهادی دانست و گفت: یکپارچگی ملی بیشتر بر فرایند ادغام مناطق و گروه‌ها از طریق زیرساخت‌ها، قوانین و نهادها تأکید دارد؛ درحالی‌که همبستگی ملی ناظر بر احساس تعهد اخلاقی و حمایت متقابل، به‌ویژه در شرایط بحرانی است و ماهیتی عاطفی و موقعیتی دارد و انسجام ملی، وضعیتیت پایدارتر و کلان‌تر از این مفاهیم است. وی با بیان اینکه هویت ملی پیش شرط انسجام ملی است، افزود: ممکن است افراد احساس تعلق ملی داشته باشند، اما به دلیل ناکارآمدی‌ها، بی‌عدالتی یا ضعف کارکرد نهادی، انسجام ملی در سطح کلان تضعیف شده باشد. این پژوهشگر حوزه علوم اجتماعی، چالش‌های سنجش انسجام ملی را در سه سطح «مفهومی و نظری»، «روش‌شناختی و اندازه‌گیری» و «عملیاتی، سیاسی و سیاستی» دسته‌بندی کرد و گفت: تا زمانی که مرز مفهومی انسجام ملی با سایر مفاهیم روشن

نشود، نمی‌توان انتظار داشت ابزارهای سنجش یا سیاست‌گذاری‌های مرتبط، کارآمد باشند. وی با انتقاد از انکای بیش از حد به پرسش‌نامه‌ها و داده‌های کمی اظهار کرد: سنجش انسجام ملی نیازمند ترکیب شاخص‌های کمی با روش‌های کیفی، تحلیل‌های علیّ و بررسی لایه‌های پنهان و غیرقابل مشاهده است؛ لایه‌هایی که مشخص می‌کند چرا و چگونه انسجام تقویت یا تضعیف می‌شود. دکتر باقری با اشاره به محدودیت داده‌های بین‌المللی خاطرنشان کرد: پیمایش‌های جهانی ارزش‌ها یا داده‌های بین‌المللی، به دلیل تفاوت زیست‌بوم‌های فرهنگی، الزاماً قاصر به بازنمایی دقیق وضعیت انسجام ملی در ایران نیستند و استفاده تطبیقی از آن‌ها باید با احتیاط صورت گیرد. وی در بخش دیگری از سخنان خود، «مدیریت تنوع» را یکی از مسائل مغفول، اما تعیین‌کننده در انسجام ملی دانست و گفت: جامعه ایران با تنوع‌های قومی، فرهنگی، مذهبی، نسلی و جنسیتی مواجه است و مسئله اصلی،